

Η ΕΠΙΚΟΥΡΕΙΑ ΚΟΣΜΟΘΕΑΣΗ¹ ΚΑΙ ΟΙ ΦΥΤΕΥΜΕΝΕΣ ΑΛΗΘΕΙΕΣ

ομιλία του Δημήτρη Δημητριάδη στους Κήπους Αθηνών και Θεσσαλονίκης
φθινόπωρο 2013

Ίσως θα έπρεπε, τώρα στην αρχή, να διευκρινιστούν οι όροι «κοσμοθέαση» και «κοσμοθεωρία». Η φιλοσοφική κοσμοθεωρία, δεν αποδεικνύει ή απορρίπτει, με όρους επιστήμης, την ύπαρξη. Δεν λειτουργεί δηλαδή ως υπόθεση εργασίας προκειμένου, η επιστήμη, να αποδείξει ή να απορρίψει την ύπαρξη ενός φυσικού νόμου. Απλά λειτουργεί ερμηνευτικά. Ερμηνεύει τον κόσμο. Η επικούρεια φιλοσοφία, δεν είναι κοσμοθεωρία, με την έννοια που μόλις αναφέραμε. Δεν μελετά δηλαδή το «**Είναι**» της φύσης, προσπαθώντας να ερμηνεύσει, υποκειμενικά, όχι μόνο την ύπαρξη αλλά και κυρίως, τη σκοπιμότητα της ύπαρξης. Η επικούρεια φιλοσοφία είναι μια κοσμοθέαση και παρατηρεί το «**Γίνεσθαι**» στη φύση.

Αυτή η εισαγωγική παρατήρηση κρίνεται αναγκαία για να υπογραμμιστεί ότι, η φιλοσοφική κοσμοθεωρία στην προσπάθειά της να ερμηνεύσει την ύπαρξη, δεν διστάζει να ακροπατήσει στα χωράφια της μεταφυσικής, της δοξασίας και της πίστης, προκειμένου να βρει απαντήσεις².

Από την άλλη, η κοσμοθέαση, δεν εξηγεί και δεν ερμηνεύει, όπως είπαμε, την ύπαρξη των πραγμάτων. Απλά παρατηρεί τη φύση και παρακολουθεί το γίνεσθαι σ' αυτήν³.

Ένα παράδειγμα:

Στο φυσικό φαινόμενο του σεισμού ή του ανέμου, η φιλοσοφική κοσμοθεωρία έδινε την απάντηση της ύπαρξης ενός θεού. Η κοσμοθεωρία, του αρχέγονου ανθρώπου, τον έσπρωχνε, προκειμένου να δώσει απάντηση, να καταφύγει στα συναισθηματικά χωράφια της πίστης.

Στο ίδιο παράδειγμα, η κοσμοθέαση δεν ενδιαφερόταν καθόλου για το τι «**Είναι**» ο σεισμός ή ο άνεμος. Απλά παρατηρούσε τα φυσικά φαινόμενα και κατέληγε στο συμπέρασμα ότι για να μην πέσει το σπίτι πρέπει να στερεωθεί καλύτερα ή για να μην πάρει ο άνεμος τα πλυμένα ρούχα πρέπει να δεθούν.

Μέσα από αυτού του είδους τις κοσμοθεάσεις, ο άνθρωπος και ειδικά ο Έλληνας, αρχίζει να γίνεται «Θεομάχος». Μπορεί η βροντή να είναι ο θυμωμένος Δίας, αλλά ας σκεπάσω τα καπνά μου και ο Δίας όσο θέλει ας θυμώνει. Και αφού ο ουρανός έχει κοκκινίλες το βράδυ στον ορίζοντα, σιγά μην πάω για ψάρεμα. Ποσειδώνα σε πήραμε χαμπάρι.

Και όλες αυτές τις παρατηρήσεις, έκατσε και τις κατάταξε, τις αξιολόγησε και τις επαλήθευσε, μέσα στην καθημερινότητά του, κάνοντας ένα βήμα, σ' αυτό που λέμε γνώση της φύσης, βάζοντας τα θεμέλια, της επιστήμης.

Παρατηρούμε δηλαδή, πως πολύ λίγο η κοσμοθέαση ενδιαφέρεται για την σκοπιμότητα της ύπαρξης των όντων. Το «**Όντως Ον**» ή το «**πρώτο Κινούν Ακίνητο**», απασχολούν τις ιδεαλιστικές φιλοσοφικές σχολές, του Πλάτωνα και του Αριστοτέλη και ποσώς τον επικούρειο Κήπο.

Συμπερασματικά θα λέγαμε πως η κοσμοθέαση ενδιαφέρεται για το πώς λειτουργούν τα όντα μέσα στη φύση και τι επιπτώσεις έχει η λειτουργία τους αυτή, στην αρμονία ή δυσαρμονία που επικρατεί στα φυσικά περιβάλλοντα. Συνεπώς, ο επικούρειος φιλοσοφικός λόγος, ως κοσμοθέαση, ενδιαφέρεται όχι για το τι είναι η ζωή και ποια η σκοπιμότητά της, αλλά για το πώς ζούμε τη ζωή και τι γίνεται κατά τη διάρκειά της. Παρατηρώντας λοιπόν τη ζωή, καταλήγει στο συμπέρασμα πως όλα τα όντα μέσα στη φύση δεν θέλουν να πονάνε. Συνεπώς το αγαθό της ζωής είναι η χαρά, «η ηδονή», κατά πώς την ονομάζει, και η ηδονή αυτή δεν είναι τίποτα άλλο παρά η απόκλιση από την οδύνη. Δηλαδή η αποφυγή του πόνου.

Στο δεύτερο συμπέρασμα στο οποίο καταλήγει είναι ότι στο φυσικό περιβάλλον της ανθρώπινης κοινωνίας, υπάρχει εκμετάλλευση ανθρώπου από άνθρωπο, κάτι που δεν υπάρχει σε καμιά κοινωνία ζώων, σε καμιά αγέλη ζώων, σε καμιά μόνιμη, ή πρόσκαιρη ομάδα ζώων.

Μόνο στο φυσικό περιβάλλον της ανθρώπινης κοινωνίας υπάρχει εκμετάλλευση του δούλου από τον εκμεταλλευτή αφέντη, εκμετάλλευση της γυναίκας από τον άνδρα, σε μια πανίσχυρη τότε ανδροκρατούμενη κοινωνία, εκμετάλλευση του απλού ανθρώπου από το ιερατείο και όλες αυτές, οι πάσης φύσεως εκμεταλλεύσεις, δεν οδηγούν στην αρμονία της φύσης, και στην περίπτωση μας της ανθρώπινης φύσης αλλά στη δυσαρμονία της, αφού δεν επικρατεί μέσα στην ανθρώπινη κοινωνία η ηδονή αλλά η οδύνη, ο πόνος.

Παρατηρώντας ακόμα πιο προσεκτικά την ανθρώπινη κοινωνία στο γίγνεσθαι, παρατηρεί και κάτι άλλο. Όλες οι πάσης φύσεως εκμεταλλεύσεις στηρίζονται στο φόβο. Στο φόβο του θανάτου στηρίζεται το ιερατείο για να εκμεταλλευτεί τον απλό άνθρωπο, στο φόβο του κοινωνικού διασυρμού στηρίζεται ο άνδρας για να εκμεταλλευτεί τη γυναίκα, στο φόβο της βίας στηρίζεται ο αφέντης για να εκμεταλλευτεί το δούλο.

Και ο Δάσκαλός μας, αναπτύσσει ένα φιλοσοφικό σύστημα καταπολέμησης του φόβου, το οποίο συμπυκνώνεται στην τετραφάρμακό του. Μα δεν στέκεται εκεί. Παρατηρεί ακόμα πως στην ανθρώπινη κοινωνία επικρατεί το ψέμα, η παρανόηση και η παρεξήγηση, φαινόμενα που καλλιεργεί σκόπιμα τόσο το ιερατείο όσο και ο διαχειριστής της κάθε εξουσίας, προκειμένου να κάνει τον άνθρωπο να μην μπορεί να σκεφτεί, αποδεχόμενος έτσι την εκμετάλλευσή του.

Το εργαλείο για το ψέμα, την παρανόηση και την παρεξήγηση διαπιστώνει πως είναι η επικοινωνία που γίνεται με τη βοήθεια της γλώσσας που υλοποιεί τη σκέψη σε λέξη. Στην προσπάθειά του να ημερώσει τον άνθρωπο και να ολοκληρώσει το έργο ανθρωπισμού, προσπαθεί να συντάξει μια μέθοδο με την οποία οι άνθρωποι να αντιλαμβάνονται το ψέμα και την παρανόηση και να αντιλαμβάνονται έτσι το σκοπό του κάθε εκμεταλλευτή. Προσπαθεί δηλαδή να αναπτύξει τη λογική του ανθρώπου, μέσα από τον «Κανόνα» του, μέσα από το «Κριτήριο της Αλήθειας»⁴ του, και μέσα από τη γνώση της φύσης. Έτσι ο άνθρωπος θα μάθει να σκέφτεται την κάθε λέξη που ακούει και στον εκβιαστικό συλλογισμό του εκμεταλλευτή, θα αντιπαραθέτει τον δικό του λογικό συλλογισμό, αρνούμενος την εκμετάλλευση.

Στην επιστολή του προς Ηρόδοτο γράφει⁵ :

«Πρώτον μιν ουν τα υποτεταγμένα τοις φθόγγοις, ω Ηρόδοτε, δει ειληφέναι, όπως αν τα δοξαζόμενα ή ζητούμενα ή απορούμενα έχωμεν εις ταύτα αναγαγόντες επικρίνειν.....». που θα πει :

«Ηρόδοτε, πρέπει πρώτα να ορίσουμε επακριβώς τις έννοιες που συνδέονται με τις λέξεις, ώστε να μπορούμε, με αναγωγή σε αυτές τις έννοιες, να εκφέρουμε κρίσεις.....»

Ας δούμε λοιπόν μερικά παραδείγματα, από τα ψέματα που επικρατούν σήμερα, και τα οποία όχι μόνο δεν αντιλαμβανόμαστε αλλά τα εισπράττουμε και ως αλήθειες. Κάνοντας πράξη τα λόγια του Δασκάλου μας προς τον Ηρόδοτο, θα προσπαθήσουμε να ξεκαθαρίσουμε τις έννοιες τις **«Υποτεταγμένοι τοις φθόγγοις»**, να ξεκαθαρίσουμε δηλαδή τις έννοιες που κρύβονται πίσω από τις λέξεις.

Πρώτο παράδειγμα :

Από την πιο τρυφερή τους ηλικία οι άνθρωποι, είτε μέσα από το μηχανισμό της θεσμοθετημένης εκπαίδευσης, είτε μέσα από τη θρησκεία, είτε μέσα από τα ΜΜΕ, μαθαίνουν ότι η μοναδική και υπέρτατη αλήθεια είναι η ύπαρξη του Θεού, του φιλεύσπλαχνου θεού, του θεού της αγάπης, που ενδιαφέρεται για τον άνθρωπο και για όλα τα «πετεινά» του ουρανού. Έτσι ο άνθρωπος σταματά πια να ζητά το ψωμί του από τον εργοδότη ή από τον

αφέντη και το ζητά από το Θεό : «...Και δος ημίν σήμερον τον άρτον ημών τον επιούσιον.....».

Ο επικούρειος τύπος ανθρώπου δεν έχει παρά να σκεφτεί :

1. Τι θα πει αλήθεια;

Σύμφωνα με την ετοιμολογία της λέξης, αλήθεια θα πει κάτι που δεν ξεχνιέται, γιατί η λέξη είναι σύνθετη από το στερητικό άλφα (α) και τη λέξη λήθη που θα πει ξεχασιά.

2. Σύμφωνα με τον επικούρειο κανόνα και όπως μας πληροφορεί ο Διογένης Λαέρτιος⁶:

«...Την δε δόξαν και υπόληψιν λέγουσιν [οι επικούρειοι] αληθή τε φασί και ψευδή. Αν μεν γαρ επιμαρτυρείται ή μη αντιμαρτυρείται αληθή είναι. Αν δε μη επιμαρτυρείται ή αντιμαρτυρείται ψευδή τυγχάνειν.»

που πάει να πει :

«Οι επικούρειοι τη γνώμη την ονομάζουν και εικασία, και λένε ότι μπορεί να είναι αληθής ή ψευδής : Αν επαληθεύεται και δεν διαψεύδεται, είναι αληθής. Αν όμως δεν επαληθεύεται ή διαψεύδεται , είναι ψευδής.»

Σύμφωνα λοιπόν με την ετοιμολογία της λέξης και σύμφωνα με τον επικούρειο κανόνα, η αλήθεια για μένα είναι ότι, όταν ήμουν μικρός στη γειτονιά μου ήταν ένας γέρος φούρναρης που έκανε ωραία κουλούρια, και σύμφωνα με σένα στη γειτονιά σου ήταν ένας που έπαιζε ωραίο μπουζούκι.

Αυτές οι δύο παιδικές αναμνήσεις, που δεν έχουν ξεχαστεί (α- λήθη) και «**επιμαρτυρούνται**», αποδεικνύονται με μαρτυρίες, είναι η αλήθεια η δική μου και η δική σου. Συνεπώς όσοι οι άνθρωποι τόσες και οι αλήθειες. Άρα η Αλήθεια δεν είναι μία αλλά πολλές.

Γιατί τότε μου λέει το ιερατείο ότι υπάρχει μόνο μία αλήθεια και αφορά όλους τους ανθρώπους; Γιατί το ιερατείο τοποθετεί την αλήθεια στο μέλλον, σε μια αυθαίρετη μελλοντολογία⁷, λέγοντας ότι όταν πεθάνω θα γνωρίσω το Θεό, και όχι στο παρελθόν⁸; Γιατί θέλει να μου προκαλέσει νοητική σύγχυση; Που αποσκοπεί;

Θα μου πεις πως το ιερατείο μιλάει για κοινή αλήθεια και όχι για ατομική, που διαφέρει από άνθρωπο σε άνθρωπο. Υπάρχουν λοιπόν ατομικές και κοινές αλήθειες; Πως «**επιμαρτυρείται**» αυτό; Μπορεί η ατομική Αλήθεια να έρθει αντιμέτωπη με την κοινή Αλήθεια; Τι λέει το επικούρειο κριτήριο της αλήθειας πάνω σε όλα αυτά;

Αφού λοιπόν τόσο με τον Επικούρειο Κανόνα όσο και με το κριτήριο της Αλήθειας, εξετάσω αυτήν την «κοινή αλήθεια» του Ιερατείου, καταλήγω στο συμπέρασμα πως, αυτή η τάχα μου κοινή «Αλήθεια» είναι μια φυτεμένη, στα ανθρώπινα μυαλά, «Αλήθεια», και δεν υπάρχει μεγαλύτερο ψέμα από αυτήν. Γιατί :

Πρώτον : Πως είναι δυνατόν όλοι οι άνθρωποι να έχουν στο μυαλό τους μια κοινή «Αλήθεια», αφού ο καθένας έχει μια διαφορετική ζωή και ξεχωριστές αναμνήσεις;

Δεύτερο: Πως είναι δυνατόν να **επιμαρτυρηθεί** αυτή η κοινή αλήθεια, σύμφωνα με τον επικούρειο κανόνα, αφού αναφέρεται στο μέλλον;

Τρίτο : Πως είναι δυνατόν να υπάρχει αυτή η «Αλήθεια», αφού είναι έξω από το επικούρειο κριτήριο της Αλήθειας δηλαδή έξω από την αντιληπτική ικανότητα του ανθρώπου;

Τέταρτο : Και στο κάτω – κάτω πως είναι δυνατόν, αυτός ο δίκαιος Θεός της αγάπης, να δέχεται τόση αδικία στο δημιουργημά του, χωρίς να έχει αυτοκτονήσει ακόμα; Πρόκειται λοιπόν για μια φυτεμένη «Αλήθεια».

Δεύτερο παράδειγμα, φυτεμένης αλήθειας :

Από την πιο τρυφερή τους ηλικία οι άνθρωποι μαθαίνουν να «συγχωρούν». Αν ο άνθρωπος συγχωρεί τότε νιώθει μια ανακούφιση μέσα του και κοιμάται γαλήνιος. Τι θα πει «συγχωρώ»;

Σύμφωνα με την ετοιμολογία της λέξης, βρίσκομαι μαζί με άλλον στον ίδιο χώρο. Και είτε στέκομαι ακίνητος στο χώρο αυτό, είτε συμβαδίζω μαζί του (κατά το προχωρώ). Δηλαδή έχω κοντά μου κάποιον που κάνω παρέα. Μα για να κάνω παρέα με κάποιον, πάει να πει

ότι τα «χνώτα μας ταιριάζουν». Ότι συμφωνούμε στις απόψεις. Μα πως είναι δυνατόν να συμφωνούμε στις απόψεις με κάποιον που μου έκανε κακό; Συμβαίνει αυτό στη φύση; Συγχωρεί το πρόβατο την οχιά που δάγκωσε κάποτε ένα άλλο πρόβατο; Γιατί μόλις βλέπει την οχιά τρέχει μακριά της και δεν συμβαδίζει μαζί της; Θα μου πεις, αν αντιληφθεί το σφάλμα του, αυτός που μου έκανε κακό, και μετανοήσει και μας ζητήσει συγγνώμη; Δεν θα τον συγχωρέσουμε; Όχι. Δεν θα τον συγχωρέσουμε. Στην περίπτωση αυτή θα προσπαθήσουμε να τον κατανοήσουμε.

Θα μου πεις παίζουμε με τις λέξεις. Όχι, βέβαια. Η συγχώρεση είναι μια συναισθηματική αντίδραση. Η κατανόηση είναι μια λογική διαδικασία. Ας το δούμε καλύτερα αυτό.

Μετανιώ θα πει σκέφτομαι την όποια πράξη μου εκ των υστέρων. Σαν αυτοκριτική. Με τη συγγνώμη του λοιπόν και εφόσον έχει μετά-νοήσει, θα μου περιγράψει επακριβώς τις ακριβείς συνθήκες κάτω από τις οποίες πήρε την απόφαση να μου κάνει κακό, και εγώ αφού μελετήσω αυτές τις συνθήκες, θα τις αξιολογήσω, θα τις κρίνω και θα καταλάβω αν έπραξε σωστά όταν μου έκλεψε το ψωμί για να το δώσει στα πεινασμένα παιδιά του, ή αν έπραξε λάθος. Στην δεύτερη περίπτωση και μέσα από την κατανόηση, έχω χρέος να του επιστημάνω το λάθος του, με σκοπό να τον βοηθήσω να παίρνει καλύτερες αποφάσεις. Η βελτίωσή του στη λήψη των αποφάσεών του, θα με κάνει να συμβαδίσω πάλι μαζί του, δηλαδή να βρεθώ στον ίδιο χώρο, δηλαδή να τον κάνω παρέα, δηλαδή να τον συγχωρέσω. Σε αντίθετη περίπτωση γιατί να τον συγχωρέσω. Για να μου ξανακάνει κακό;

Θα μου πείτε και πάλι πως αυτά είναι «ψιλά γράμματα». Σας βεβαιώ πως όχι. Είναι θέμα νοητικής συνήθειας, είναι θέμα να μάθω να σκέφτομαι. Αρκούμενος σε συναισθηματικές αντιδράσεις τύπου «σε συγχωρώ...», δεν πειράζει», μια ζωή θα τρώω τα χαστούκια και μια ζωή θα συγχωρώ. Μόνο που κάθε φορά θα μου μένει ο πόνος και η επικούρεια ηδονή όλο και θα ξεμακραίνει. Η συγχώρεση λοιπόν είναι άλλη μια «φυτεμένη αλήθεια».

Τρίτο παράδειγμα, φυτεμένης αλήθειας :

Από την πιο τρυφερή τους ηλικία, μαθαίνουν οι άνθρωποι πως υπάρχει στο Σύμπαν μια «Συμπαντική Δικαιοσύνη», η οποία τακτοποιεί τα πράγματα και τιμωρεί τον κάθε άδικο. Αυτή τη Συμπαντική δικαιοσύνη εκφράζουν οι διαχειριστές εξουσίας με τους νόμους που κάνουν αυτοί και καλούν εμάς να πειθαρχούμε σ' αυτούς. Έτσι ο μικρός, σε ηλικία, άνθρωπος, μαθαίνει να είναι δίκαιος και να υπακούει στους δίκαιους κανόνες κοινωνικής συμπεριφοράς. Και αυτή η Συμπαντική Δικαιοσύνη επικρατεί σ' όλο το Σύμπαν, φυσικά και στον πλανήτη μας.

Έτσι έχει δίκιο το λιοντάρι, που έχει σβερκώσει το μικρό ζαρκαδάκι, γιατί πρέπει να θρέψει τα μικρά λιονταράκια, δίκιο όμως έχει και η μαμά – ζαρκαδίνα που «κλαίει και οδύρεται» για το χαμό του μικρού της.

Δίκιο έχει και ο εργολάβος, που κανένας δεν του είπε να προσέξει εκείνο το σημείο του δρόμου, δίκιο έχει και η μάνα για το χαμό του παιδιού της σε εκείνο το σημείο του δρόμου, από τροχαίο.

Δίκιο έχει και ο ιερέας που ξελαρυγγίστηκε να φέλνει, για ένα ευρώ, μπροστά σε έναν τάφο το ψυχοσάββατο, δίκιο έχει και η γριούλα που κλαίει γιατί δεν έχει ένα ευρώ να πάρει το μπαγιατίτικο ψωμί, επειδή της το πήρε ο ιερέας.

Τι γίνεται εδώ; Γιατί το δίκιο του ενός μετατρέπεται σε άδικο του άλλου; Πόσες Συμπαντικές Δικαιοσύνες υπάρχουν; Τελικά τι επικρατεί στη φύση; Την απάντηση την παίρνουμε από την επικούρεια κοσμοθέαση⁹, (Κύριες Δόξες, 150, 31 - 34) που λέει:

«Το της φύσεως δίκαιόν εστί σύμβολον του συμφέροντος εις το να μη βλάπτειν αλλήλους μηδέ βλάπτεσθαι.

Όσα των ζώων μη εδύνατο συνθήκας ποιείσθαι τας υπέρ μην βλάπτειν άλλα μηδέ βλάπτεσθαι προς ταύτα ουθέν δίκαιον ουδέ άδικον. Ωσαύτως δε και των

εθνών, όσα μη εδύνατο ή μη εβούλετο τας συνθήκας ποιείσθαι τας υπέρ του μη βλάπτειν μηδέ βλάπτεσθαι».

Που πάει να πει :

«Το δίκαιο που πηγάζει από τη φύση είναι σύμβαση προς το κοινό συμφέρον, που σκοπό έχει να μη βλάπτουν και να μη βλάπτονται οι άνθρωποι μεταξύ τους.

Δεν υφίσταται ούτε δίκαιο ούτε άδικο για όσα πλάσματα δεν μπόρεσαν να συνάψουν συνθήκες, ώστε να μη βλάπτουν το ένα το άλλο και να μη βλάπτονται. Το ίδιο συμβαίνει και με τους λαούς που δεν μπόρεσαν ή δεν θέλησαν να συνάψουν συνθήκες, ώστε να μη βλάπτουν ο ένας τον άλλον και να μη βλάπτονται.»

Έτσι απλά.

Και συνεχίζει :

«Ουκ ήν καθ' εαυτό δικαιοσύνη, αλλ' εν ταις μετ' αλλήλων συντροφαις καθ' οπηλί-σκους, δη ποτέ αεί τόπους, συνθήκη τις υπέρ του μη βλάπτειν και μη βλάπτεσθαι».

Που πάει να πει :

«Η δικαιοσύνη δεν είναι κάτι καθαυτό, αλλά είναι μια συνθήκη ανάμεσα στους ανθρώπους, να μη βλάπτει ο ένας τον άλλον και να μη βλάπτονται στις συναναστροφές τους, σε οποιοδήποτε τόπο και χρόνο».

Συνεπώς η ύπαρξη της «Συμπαντικής Δικαιοσύνης» πάνω στην οποία στηρίζεται το κοινωνικό δίκαιο, όπως όμως, οι διαχειριστές εξουσίας το εκφράζουν με τους, περί δικαίου, νόμους, και μας καλούν να αποδεχτούμε αυτούς τους νόμους, είναι μια άλλη «φυτεμένη» Αλήθεια, που σκοπό έχει να υπηρετεί συγκεκριμένα συμφέροντα, που πολύ απέχουν από τα συμφέροντα των απλών ανθρώπων.

Τέταρτο παράδειγμα, φυτεμένης αλήθειας :

Θα έχετε ακούσει τη λέξη : «Συμπόνια», «Συμπονάω». Τι θα πει «Συμπόνια», «Συμπονάω»; Σύμφωνα και πάλι με την ετοιμολογία της λέξης, συμπονάω θα πει πονάω μαζί με τον άλλον. Συμβαίνει αυτό φύση; Πως είναι δυνατόν να πονάω μαζί με τον άλλον, που έχει σπάσει το πόδι του και εγώ πήγα – ήρθα και του έφερα πορτοκάλια από το κοντινό μανάβικο; Το πόδι το δικό μου δεν με πόνεσε καθόλου.

Θα μου πεις πως δεν πρόκειται για φυσικό πόνο μα για ψυχικό, για ψυχολογικό. Πονάω γιατί βλέπω τον συνάνθρωπό μου να βρίσκεται ξαπλωμένος στο κρεβάτι του πόνου και δεν θα προλάβει να πληρώσει εκείνες τις απλήρωτες επιταγές στην τράπεζα, που πρέπει να εξοφληθούν.

Μα στην περίπτωση αυτή δεν πρόκειται για συν - πόνο. Μιλάμε για λύπη.

Και η λύπη διαφέρει από την συμπόνια στο ότι απαιτεί και προϋποθέτει την ακριβή ανάλυση της πραγματικότητας, πριν μετατραπεί σε συναίσθημα. Θέλω να πω πως, καθόλου δεν θα συμπονέσω, με την έννοια του να λυπηθώ, για κάποιον που πονάει το σπασμένο πόδι, αλλά οι επιταγές του εξοφλούνται κανονικά, και έχει δέκα γιατρούς πάνω από το κεφάλι του. Θα συμπονέσω όμως, με την έννοια του θα λυπηθώ, για τη γριούλα που δεν έχει κανέναν να την βοηθήσει, και το ψωμί ακόμα λείπει από το ντουλάπι της.

Η ανάλυση της πραγματικότητας, η ανάλυση του πλαισίου του πόνου δηλαδή, θα με κάνει όχι να συμπονέσω αλλά να λυπηθώ ή όχι. Συνεπώς και η λεγόμενη «συμπόνια» προς όλους, είναι άλλη μια «φυτεμένη» αλήθεια, που σκοπό έχει να κάνει τον εκμεταλλευόμενο να μη μπορεί να δει την πραγματικότητα.

Τελευταίο παράδειγμα φυτεμένης αλήθειας :

Πρόκειται για μια «φυτεμένη αλήθεια», για την οποία χύθηκαν τόνοι μελάνης, για την οποία γράφτηκαν αμέτρητα τραγούδια και ποιήματα και η οποία υμνήθηκε όσο καμιά άλλη.

Σωστά το καταλάβατε. Πρόκειται για την «φυτεμένη αλήθεια» του Έρωτα. Σύμφωνα με τον Ορφισμό, ο Έρωτας προήλθε από το [Χάος](#) μαζί με τη [Γαία](#), στοιχεία χωρίς γεννήτορες. Και οι δύο προήλθαν από το «κοσμικό αυγό» που άφησε η [Νύχτα](#) στους κόλπους του [Ερέβους](#). Όλη η δημιουργία στη συνέχεια προήλθε από την ένωση του Έρωτα και της γαίας, του αρσενικού και του θηλυκού.

Φτάνοντας στο σήμερα, θα λέγαμε ότι χωρίς τον έρωτα, χωρίς δηλαδή την ένωση του αρσενικού και του θηλυκού, ζωή δεν υπάρχει. Συνεπώς τόσο το θηλυκό όσο και το αρσενικό ενώνονται, για να συνεχιστεί η ζωή, παρακινούμενοι από τα βασικά ένστικτα της αναπαραγωγής και της διαιώνισης του είδους, ένστικτα που κτίστηκαν κάτω από την πίεση των σιδερένιων εξελικτικών νόμων, όπως διαμορφώθηκαν αυτοί στο διάβα των εκατομμυρίων αιώνων εξέλιξης της ζωής.

Συνεπώς, ο έρωτας, είναι μια καθόλα φυσική διαδικασία και μάλιστα η φύση φρόντισε, να κάνει δώρο στα πλάσματα που αναπαράγονται, την χαρά της ερωτικής ηδονής, προκειμένου να ωθήσει τα πλάσματα, να ενωθούν, ως αρσενικό και θηλυκό, για να διαιωνίσουν τη ζωή.

Έτσι τίποτα το αφύσικο για τα πλάσματα, και φυσικά και για τον άνθρωπο, να επιθυμούν την ένωση του αρσενικού και του θηλυκού προκειμένου να βιώσουν την ερωτική χαρά, κουβαλώντας νερό, με τον τρόπο αυτό, στο μύλο της φύσης, δηλαδή φέρνοντας νέα ζωή στη ζωή¹⁰.

Το συμπέρασμα που βγαίνει από τους πιο πάνω συλλογισμούς, είναι πως ο έρωτας είναι μια επιθυμία για χαρά, και όπως όλες οι επιθυμίες, ανήκει στο συναισθηματικό χώρο, και όπως κάθε συναίσθημα, άλλοτε είναι φουρτουνιασμένο, άλλοτε γαλήνιο, άλλοτε πιο έντονο και άλλοτε υποτονικό, όπως ας πούμε, ο θυμός ή γενικά η κάθε χαρά.

Αυτό όμως που χρειάζεται προσοχή είναι η γνώση πως λογική και συναίσθημα είναι σαν τη φωτιά και το νερό. Όπου επικρατεί το ένα εκπαραθυρώνεται το άλλο. Αν λοιπόν επικρατεί το συναίσθημα, ο άνθρωπος γίνεται εντός και εκτός εισαγωγικών τυφλωμένος χουλιγκαν, ενώ αν επικρατεί η λογική ο άνθρωπος γίνεται «πέτρα». Το σημαντικό είναι να βρίσκονται αυτά σε αρμονία. Και για να βρίσκονται σε αρμονία πρέπει το συναίσθημα να φιλτράρεται πάντα από τη Λογική, για να γίνεται δημιουργία και όχι χουλιγκανισμός.

Έτσι λοιπόν ο έρωτας σαν καθαρό συναίσθημα επιθυμίας, όταν μένει ανεξέλεγκτος, όπως και κάθε επιθυμία που μένει ανεξέλεγκτη, τυφλώνει, και δεν υπάρχει διαφορά μεταξύ του σοφού και του βλάκα, όταν ερωτεύονται. Γιατί όμως έχει τόσο πολύ μυθοποιηθεί ο έρωτας και από πότε κυρίως άρχισε αυτό; Τι κρύβεται πίσω από αυτήν την μυθοποίηση;

Τα ερωτήματα είναι σχεδόν «ρητορικά». Όλοι γνωρίζουμε τις απαντήσεις. Από τη στιγμή που ο έρωτας θεωρήθηκε αμαρτία και εκπαραθυρώθηκε από την ανθρώπινη κοινωνία, ως παράνομος, για να τον χαρείς και να τον απολαύσεις, κατά πως η φύση το απαιτεί, έπρεπε να πληρώσεις. Θέλω να πω πως, επειδή ο έρωτας είναι από τις πιο δυνατές επιθυμίες σε όλο το ζωικό βασίλειο και φυσικά και στο ανθρώπινο, αρχίζουν και χτίζονται, στις πλάτες του έρωτα, οικονομικά συμφέροντα δισεκατομμυρίων δολαρίων, σήμερα.

Έτσι, «μ' ένα συμπάρο δυο τρυγόνια», από τη μια καλλιεργώντας και υπερτονίζοντας την συναισθηματική επιθυμία, εξουδετερώνουμε τη λογική, και μη μπορώντας ο άνθρωπος να σκεφτεί γίνεται εύκολο θύμα του κάθε εκμεταλλευτή, από την άλλη, γιατί με τη φύση κανείς δεν μπορεί να τα βάλει, βάζοντας τον έρωτα πάλι μέσα στην ανθρώπινη κοινωνία, από την πίσω πόρτα σαν αμαρτία, ή σαν χυδαιότητα, βρίσκουμε την κότα που γεννάει τα χρυσά αυγά.

Λογοτεχνία, μουσική, ποίηση, μόδα, παπάδες, ψαλτάδες, κινηματογραφικά στούντιο, ώρες τηλεθέασης, διαφήμιση, τουρισμός, καλλωπισμοί, κοσμήματα, και όλα αυτά αγοράζονται και πουλιούνται στο όνομα της πιο αγνής, φυσικής επιθυμίας, της ερωτικής.

Και όλα αυτά γιατί μας είπαν πως «ο έρωτας είναι ασπασμός των αγγέλων προς τα άστρα.»

Δεν μας είπαν όμως εκείνο το απόφθεγμα του Βέγγου σε εκείνη την παλιά ελληνική ταινία του «στρίβειν δια του αραβώνος» :

«Έρωσ χωρίς στεφάνι, βάρκα χωρίς λιμάνι...»,

Μόνο που όταν μπει το στεφάνι, ξυπνάς και λες : «μα τόσο πολύ είχα τυφλωθεί που πήγα και τον/την πήρα;» γιατί το συναίσθημα δεν διαρκεί και η τύφλωση που προκαλεί είναι πρόσκαιρη. Γι' αυτό και κατά πως λέει η παροιμία : «Οι υποσχέσεις του έρωτα είναι γραμμένες πάνω στην άμμο».

Τελειώνοντας θα ήθελα να κάνω μια διευκρίνιση. Όταν μιλάμε για έρωτα δεν μιλάμε για αγάπη. Ο έρωτας όπως είπαμε είναι μια επιθυμία, και όπως όλες οι επιθυμίες, ανήκει στα συναισθήματα, τα οποία όταν αφεθούν ελεύθερα, τυφλώνουν.

Η αγάπη είναι μια ατόφια λογική διαδικασία. Γιατί πρέπει να έχεις αναπτύξει τόσο τη λογική ικανότητα της διάκρισης για να ξέρεις ποιον θα εμπιστευθείς και ποιος αντέχει την ειλικρίνειά σου όσο και σε ύψιστο βαθμό τη γνώση σου, για να μπορέσεις να δεις το πρόβλημα του άλλου και να τον βοηθήσεις στην επίλυσή του, μέσα από την κατανόηση, όπως την αναλύσαμε πιο πάνω.

Γιατί όπως ξέρετε οι τρεις συνιστώσες της αγάπης, είναι οι ίδιες με τις συνιστώσες της φιλίας. Είναι η εμπιστοσύνη, η κατανόηση και η ειλικρίνεια. Γι' αυτό εξάλλου συναντάμε στον αρχαίο ελληνικό κόσμο τη λέξη «Φιλότητα», αντί της λέξης «αγάπη». Γιατί με τη λέξη «φιλία», ήταν πολύ πιο εξοικειωμένος ο κόσμος εκείνος.

Αργότερα η επικράτηση του χριστιανισμού προσέδωσε στη λέξη «αγάπη¹¹» ένα διαφορετικό, μάλλον ιδεαλιστικό - πλατωνικό, μάλλον μεταφυσικό εννοιολογικό περιεχόμενο, με αποτέλεσμα να προκληθεί τρικυμία εν κρανίω.

Συμπερασματικά θα λέγαμε πως ο έρωτας από μια απλή φυσική επιθυμία, έγινε μια «μυθοποιημένη Αλήθεια» του «ασπασμού των αγγέλων προς τα άστρα», ακριβώς γιατί πίσω από αυτήν κρύβονται τεράστια οικονομικά συμφέροντα και εκμετάλλευση παντός τύπου.

Υπάρχουν και άλλες, πάμπολλες «φυτεμένες αλήθειες»¹² που κοινό χαρακτηριστικό τους έχουν την εκμετάλλευση του ανθρώπου και οι οποίες συσκοτίζουν τη σκέψη και προβατοποιούν τον άνθρωπο.

Χρέος μας είναι, κατά πως η επικούρεια κοσμοθέαση απαιτεί, να μπορούμε να τις διακρίνουμε θωρακίζοντας τόσο τον εαυτό μας όσο και τα παιδιά μας.

Δημητριάδης Δημήτρης

Σημ.: Το θέμα παρουσιάστηκε στους Κήπους Αθηνών και Θεσσαλονίκης και δημοσιεύθηκε στο www.epicuros.gr τον Οκτώβριο του 2013.

Παραπομπές στις επόμενες σελίδες

¹ Κοσμοθέαση θα πει θεώμαι τον κόσμο, βλέπω τον κόσμο, παρατηρώ τον κόσμο

² Έτσι ο Πλατωνισμός ασχολείται με το «ὄντως ὄν», με το τι πραγματικά υπάρχει ενώ η Αριστοτελική προσέγγιση, ασχολείται με το «Πρώτο Κινούν Ακίνητο». Όσο για τους Στωικούς έχουν καταλήξει ότι αυτό που υπάρχει είναι η «Εμπαρμένη». Και αναφέρουμε αυτές τις τρεις προσεγγίσεις γιατί στα χρόνια του Επίκουρου αυτές ήταν οι σημαντικότερες.

³ Η επικούρεια φιλοσοφία παρατηρεί ό,τι εμπίπτει στην αντιληπτική ικανότητα του ανθρώπου, και Συμπεραίνει. Η οποιαδήποτε προσέγγιση αυτού που είναι έξω από την αντιληπτική ικανότητα, γνωρίζει ότι δεν θα απαντηθεί με βάση τη λογική αλλά με βάση την γνώμη, τη δοξασία, την πίστη ή τη δεισιδαιμονία. Μπορεί να μιλάει για τα άτομα που δεν γίνονται αντιληπτά από τις αισθήσεις αλλά αυτό προκύπτει ως συμπέρασμα και αποφεύγει να μιλήσει για το δημιουργό των ατόμων, πράγμα που έκαναν οι ιδεαλιστικές σχολές. Ούτε αναφέρεται στο δημιουργό του σύμπαντος. Αυτά τα δέχεται ότι υπάρχουν και Συμπεραίνει πως επειδή υπάρχουν αυτά, υπάρχει και η ζωή.

⁴ Το επικούρειο κριτήριο της αλήθειας είναι :

α. Οι αισθήσεις.

β. Το συναίσθημα.

γ. Η εμπειρία της ζωής

δ. Τα θεωρητικά κατασκευάσματα του νου, που θα φιλτραρισθούν από τις αισθήσεις, που θα λειτουργήσουν δηλαδή ως υπόθεση εργασίας προκειμένου η γνώση να κάνει το επόμενο βήμα της.

⁵ ΕΠΙΚΟΥΡΟΣ – ΗΘΙΚΗ Γιώργος Ζωγραφίδης Εκδ. Ζήτρος σελ. 522-523

⁶ ΕΠΙΚΟΥΡΟΣ – ΗΘΙΚΗ Γιώργος Ζωγραφίδης Εκδ. Ζήτρος σελ. 122-123.

⁷ Κανένας δεν μπορεί να μιλήσει για το μέλλον εκτός από την καφετζού, την χαρτορίχτρα και τους εβραίους προφήτες, που δεν διέφεραν και πολύ από τις καφετζούδες και χαρτορίχτρες. Το γεγονός από την άλλη ότι πολλές φορές η επιστήμη μελλοντολογεί, οφείλεται σε επιστημονική γνώση η οποία κτίστηκε με όρους επιστήμης και επαληθεύτηκε από το επικούρειο κριτήριο της αλήθειας.

⁸ Οι αλήθειες που αναφέρονται στο μέλλον δεν μπορούν να «επιμαρτυρηθούν». Σύμφωνα με τον επικούρειο κανόνα λοιπόν, δεν υπάρχουν αλήθειες που αναφέρονται στο μέλλον. Το Δελφικό παράγγελμα : «Φιλίαν Σέβου» που ισχύει και για το παρελθόν και για το παρόν και για το μέλλον, δεν είναι μια αλήθεια που αναφέρεται και στο μέλλον. Όχι. Είναι μια γνώση. Και η διαφορά ανάμεσα στη Γνώση και στην Αλήθεια είναι ότι η αλήθεια της γνώσης έχει έναν συμπερασματικό χαρακτήρα ενώ η Αλήθεια του ιερατείου έχει έναν μεταφυσικό και δογματικό χαρακτήρα. Η γνώση μπορεί να ισχύει και στο παρελθόν και στο παρόν αλλά μπορεί να μην ισχύει στο μέλλον γιατί στο μεταξύ η επιστήμη έχει προχωρήσει. Στο Δελφικό Παράγγελμα που αναφέραμε η γνώση «Φιλίαν Σέβου» δεν ισχύει στο μέλλον δογματικά αλλά συμπερασματικά και κάτω από προϋποθέσεις.

⁹ ΕΠΙΚΟΥΡΟΣ – ΗΘΙΚΗ Γιώργος Ζωγραφίδης Εκδ. Ζήτρος σελ. 286-287.

¹⁰ Στις πρώτες χιλιετίες της ανθρώπινης ύπαρξης, σ' εκείνα τα αρχέγονα χρόνια, ο ερχομός της νέας ζωής δεν είχε συνειδητοποιηθεί. Έτσι η νέα ζωή ήταν θέληση του θεού. Στα προσωκρατικά χρόνια αρχίζει και συνειδητοποιείται ο ρόλος του αρσενικού στη γονιμοποίηση και αυτό προκαλεί δέος. Ο άνθρωπος και ειδικά ο Έλληνας εκστατικός και άφωνος, προσπαθεί να δώσει λογική απάντηση μέσα από το φιλοσοφικό λόγο και δεν διστάζει να καταφύγει στα χωράφια της μεταφυσικής :

Η ένωση του αρσενικού και του θηλυκού και η συνέχεια της ζωής με τη δημιουργία μιας νέας ζωής απασχόλησε τη φιλοσοφία των προσωκρατικών χρόνων και κυρίους τους Πυθαγόριους.

Η ένωση του πρώτου άρτιου αριθμού, ως θηλυκού και του πρώτου περιττού, ως αρσενικού σχηματίζει την πεμπάδα του αριθμού 5 και συμβολίζεται με το γράμμα Έψιλον που ήταν τρεις φορές αφιερωμένο στο ναό του Απόλλωνα στους Δελφούς. (με ξύλο, με χαλκό και με χρυσό.)

Το γράμμα έψιλον λοιπόν αποτελεί το σύμβολο της γονιμότητας και η γονιμότητα είναι μόνο και αποκλειστικό δικαίωμα της γνώσης, μιας γνώσης που ξεπερνά το ημίφως του σεληνόφωτος της γνώσης, της Αρτέμιδος, (της δίδυμης αδερφής του Απόλλωνα) και αγγίζει το άπλετο Απολλώνιο φως της επίγνωσης.

Το πέντε (Ε) λέγεται και φύσις γιατί με τον πολλαπλασιασμό επί τον εαυτό του τελειώνει πάντα στον εαυτό του. Γιατί και η φύση - πού από το σπόρο μετά από διάφορες μεταμορφώσεις, αποδίδει πάλι σπόρο - πάντα τελειώνει στον εαυτό της.

¹¹ αγαπάω <άγαν + αφάω = άπτομαι= αγγίζω. Δηλαδή κάποιος είναι φίλος και νομιμοποιούμαι να τον αγγίζω.

Σύμφωνα με τον Χριστιανισμό

α. Σύμφωνα με τον Εκκλ. Θ-1 Αδελφική αγάπη

β. Κορινθ. Α, ιγ,1 Η στοργή του Θεού προς τον άνθρωπο και του ανθρώπου προς το Θεό

γ. Το συμπόσιον των χριστιανών κατά τους πρώτους χρόνους του χριστιανισμού

¹² Το «χάσμα των γενεών», η συναισθηματική νοημοσύνη, ο Ελληνοχριστιανικός πολιτισμός, το «κρυφό σχολειό», η υπεροχή ενός λαού έναντι των άλλων, κ.τ.λ.